

Vörösök, fehérek, zöldek

Tóth Szergej

Szegedi Tudományegyetem
Juhász Gyula Pedagógusképző Kar
Alkalmazott Humántudományi Intézet
Magyar és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék
toth@jgypk.u-szeged.hu

Megjelent a következő kötetben: *A csoportidentitás szemiotikája. Szerkesztők: Szirmai Éva, Újvári Edit. Szegedi Egyetemi Kiadó, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó. Szeged. 2015. 155-180.*

Ebben az írásban a Szegeden megrendezett és az identitás szemiotikájával foglalkozó konferenciákon elhangzott előadásaimat szeretném összefoglalni.¹

A *Vörösök, fehérek, zöldek* című előadásomban arra tettem kísérletet, hogy tisztázzam: a 20. század eleji orosz forradalmakban, majd az ezeket követő polgárháborúban szembenálló és résztvevő eszméi, politikai és katonai erőkkel kapcsolatban milyen megnevezések voltak használatban, a felek minek nevezték magukat, hogyan nevezték őket mások, továbbá ezek az erők milyen ellenségekpeket alkottak egymásról (lásd 1. és 2. számú képekkel)².

A 2013-as konferencia *Vörösök, fehérek, zöldek II.* című előadásában elsősorban fotók, plakátok, a 20-as években keletkezett művészi alkotások, induló- és dalszövegek elemzésével azt szándékoztam bemutatni, hogy az események aktív résztvevői milyen attribútumokat, politikaivá vált szimbólumokat, szimbólumokká emelt eszközöket, nyelvi eszközöket használtak többek között az identitásuk jelölésére (lásd 3. és 4. kép)³.

Az orosz forradalmakban és a polgárháborúban részt vevő politikai és katonai erőknek a dekrétumokban, parancsokban, központi/országos sajtóban, a politikusok írásaiban, leveleiben, távirataiban stb. használt konkrét vagy „hivatalos”, illetve a propagandaanyagokban, így pl. a röplapokon, plakátokon vagy a korszakhoz kapcsolódó memoárokban található és valószínűsíthetően a mindennapi nyelvhasználat során is a leggyakrabban használt megnevezéseik (így pl. a *vörösök, fehérek, zöldek*, továbbá *banditák, ellenforradalmások, reakciósok stb. stb.*) kimutathatóan eltértek egymástól. A „színekhez” kapcsolódó megnevezéseik (*vörösök, fehérek, zöldek*) még a témával foglalkozó szakirodalom egy részében is egyfelől leegyszerűsítő summázást és az ebből adódó gyakori félreértéseket eredményeztek, másfelől, leegyszerűsítve és a sztereotípiákra támaszkodva jól kifejezték és egyben erősítették is a szovjethatalom mellett, illetve ellen harcolók *mi* és *ők* oppozícióját (Lenin szöveggörnyezetből következő „saját” és „ellenség” megnevezéseit vö. 1. számú melléklettel, Lenin 1960).

[155]

¹ Az identitás szemiotikája. Szeged, 2011. május 6-7., ill. A csoportidentitás szemiotikája. Szeged, 2013. november 15. konferenciákon elhangzott előadásokról van szó.

² A szovjet rendszerben „rejtőzködő” (és leleplezett), „megnevezett” (és stigmatizált), valamint a „megmutatott” (és eljátszott) ellenségről lásd *Az ellenség neve* című munkát. (Tóth 2010). A szovjet rendszer „sugallt” ellenségeiről lásd még: Volkov V.: *Nyelv és ideológia* című tanulmányt (Volkov 1991).

³ Köszönetemet fejezem ki Bagi Ibolyának az orosz szövegek „stílushű” fordításáért.

Miközben a polgárháborúban a szovjethatalom oldalán harcoló központi fegyveres erőnek hivatalos megnevezése a Munkás-paraszt Vörös Hadsereg [*Рабоче-Крестьянская Красная Армия*] volt⁴, már a forradalom, de főleg a polgárháború alatt általánosságban *vörösöknek* nevezték mindazokat, akik a szovjet hatalom oldalán voltak, a bolsevikokat éppúgy mint a velük szövetséges erőket, beleértve a matrózok, munkások és katonák alkotta ún. vörösgárdistákat, spontánul szerveződött paraszti felkelőket, gyakran a baloldali pártok szimpatizánsait, így szociáldemokratákat és menseviket is, és végül a többnyire sorozott parasztokból és munkásokból álló Vörös Hadsereget (vö. Buldakov 1997, Derjabin 2003, Haritonov 1960. stb.) (lásd. 5. számú fotó).

A szovjethatalommal szembenálló szervezett, főleg katonai, de ideológiai erőkre is, mintegy antonimaként, a vörösök részéről a *fehérek* meghatározás terjedt el, függetlenül azok tényleges politikai eszmékhez tartozásától, a földrajzilag elhelyezkedett harctéri frontoktól, vagy akár a valóságos nemzeti hovátartozásuktól (lásd 6. számú fotó). A szovjethatalom támogatói részéről egyébként a *fehér* mint jelző használta rendkívül széles körű volt, használhatták katonai erőkkel, mozgalommal, emigránsokkal stb. kapcsolatban: vö. *белая гвардия* [fehér gárda] *белая армия* [fehérek hadserege], *белогвардейцы* [fehérgárdisták], *белоармейцы* [fehérkatonák], *белобандиты* [fehér banditák], *белое движение* [fehérek mozgaloma], *белое дело* [fehérek ügye], *белая идея* [fehéreszme], *белоэмигранты* [fehér emigránsok], *белочехи* [fehér csehek], *белофинны* [fehér finnek], *белополяки* [fehér lengyelek], *белоэстонцы* [fehér észtek] stb.

A szovjethatalom, konkrétan a déli frontokon a Vörös Hadsereg ellen harcolók a polgárháború időszakában gyakran az operatív és stratégiai szövetség folytán együttműködő, majd a hivatalosan is megszervezett Önkéntes Hadsereg (*Добровольческая армия*) megnevezése nyomán magukra inkább az önkéntes(ek) [*добровольцы*] megnevezést használták (Volkov 2004). A *vörösök*, igaz, hogy főleg csak a „központilag készített” plakátokon és röplapokon szintén használják az *önkéntes*, ill. az *önkéntes hadsereg* fogalmat is (lásd 7-11. számú képet képek).

Az is gyakorlat volt, hogy a frontok, hadseregek parancsnokainak, vagy a fehér mozgalom vezetőinek nevei után alekszejevistáknak [*алексеевцы*], drozdovistáknak [*дроздовцы*], kornyilovistáknak [*корниловцы*], markovistáknak [*марковцы*] stb. tartották magukat⁵.

[156]

Nem hivatalos, de a memoárirodalomban, sőt a historiográfiában is elfogadottá vált és gyakran mindegyik oldal által használt megnevezés volt még a „színesek”, a „színes katonai erők” [*цветные воинские части*]. Ennek alapjául szolgáltak a katonai sapkákon, válllapokon, ék alakú rendfokozati csíkon stb. használt különböző színek (vö. Karpenko 2004b szócikke alapján készült táblázattal).

Alakulatok	a katonai sapka színe	a sapkaszegély színe	a váll-lap színe(i)
alekszejevisták	fehér	kék	kék
alekszejevista tűzérek	fehér	fekete	fekete

⁴ A Munkás-paraszt Vörös Hadsereget 1918-ban Szovjet Oroszország kormánya, a Népbiztosok Tanácsa hozta létre. Szinonimja a Vörös Hadsereg/Vöröshadsereg [*Красная армия*], rövidítése az PKKA).

⁵ Kornyilov Afanaszij Alekszejevics (1868 – 1936) tábornok, a polgárháború alatt a keleten harcoló fehéralakulatok parancsnoka. Alekszejev Mihail Vasziljevics (1857 – 1918) tábornok, a polgárháború déli fronton harcoló Önkéntes hadsereg egyik megszervezője. Drozdovszkij Mihail Gordejevics (1881 – 1919) tábornok, a polgárháború déli frontjának egyik katonai vezetője. Markov Szergej Leonyidovics (1878 – 1918) tábornok, politikus és tudós.

drozdovisták	málna	fehér	málna
kornyilovisták	vörös	fekete	fekete és vörös
kornyilovista tüzérek	zöld	fekete	fekete
markovisták	fehér	fekete	fekete

Mindazokat a nem reguláris és főleg a parasztságból verbuválódott, nem ritkán anarchista nézeteket valló, sok esetben egyszerűen egyik harcoló félhez sem húzó, saját területüket védő, partizánharcmódot folytató fegyveres erőket, melyek felváltva vagy akár egy idejűleg is szemben álltak az intervenciók erőivel, a fehérekkel és a vörösökkel is, *zöldeknek* nevezték. További megnevezéseik: zöld felkelők [зелёные повстанцы], zöld katonák [зеленоармейцы], zöld partizánok [зелёные партизаны], zöld mozgalom [зелёное движение], harmadik erő [третья сила] (lásd 12. számú kép). Kezdetben zöldeknek hívták mindazokat, akik a kötelező sorozások elől bújkáltak.

Az előadásokban elemeztem a vörösökhöz, fehérekhez és az ún. zöldekhez, az eszmeiségükhöz, ideológiájukhoz köthető plakátokat, röplapokat, továbbá értelmeztem a fontosabb, általánosan ismert és általuk széles körben használt jelszavakat is (pl. *Törvényességet és rendet! Üsd a vörösöket, míg el nem sápadnak, üsd a fehéreket, míg el nem vörösödnek! Kommunizmust bolsevikok nélkül! Bolsevikok nélküli szovjeteket! A hitért, a cárért, a hazáért!*), zászlóikat, valamint példákat hoztam a szembenálló felek fogalom és szóhasználatának jellegzetességeire (трехцветный флаг ↔ трикоleur; осуществить ↔ реализовать; положение ↔ ситуация; руководить ↔ лидировать; священник ↔ служитель культа).

[157]

1. számú kép

2. számú kép

A fehérek és a vörösök egyaránt használt pozitív hőse Sárkányölő Szent György. Balról a fehérek plakátján az egységes Oroszországért harcoló, nemzeti színű köpönyeget/zászlót viselő harcos látható, jobbról, a vörösök plakátját Lev Trockij mint Sárkányölő Szent György, aki legyőzi a fehér sárkányt, azaz az ellenforradalmat (1918).

[158]

3. számú kép

4. számú kép

Mozgósító plakátok a polgárháború időszakából. A „fehérek” plakátján a kérdés magázódó formában szerepel. A jobb felső sarokban látható rendfokozati csík „nemzeti” (fehér, kék és piros) színeket tartalmaz. A vörösök plakátjának kérdése tegeződő formát használ, a bal felső sarokban az ország új, abbreviatúrás és kimondhatatlan neve (P.C.Φ.C.P), a plakáton a vörös szín dominál. A sapka az 1918-ban bevezetett új egyenruha hangsúlyozott eleme. A középkori orosz páncélsisakokra emlékeztető fejfedőt, melynek tervezésében a kor jelentős művészei vettek részt, (pl. Vasznyecov, Kusztoyijev) kezdetben vitézesnek nevezték [богатырка], később az új egyenruhába öltöztetett egységek parancsnokairól bugyonovkának [будёновка] vagy frunzenkának [фрунзевка].

[159]

5. számú kép (fotó): „Vörösök”.

A fotó valószínűleg 1918-ban készült és a cseljabinszki vasutat ellenőrző vörös gárda tagjai láthatók rajta. Az előtérben a forradalmi események emblematikus figurái: a rangjelzés nélküli matróz kézfegyverrel (a revolver a cári flottában csak a tisztek privilégiuma volt), és a bőrkabátos. (A cári rendszerben a légierő számára készült és raktárakban tartalékkolt bőrkabátokat a polgárháborús időszakban főleg a vörösök hasznosították).

6. számú kép (fotó): „Fehérek”.

A fotón a déli frontokon harcolt drozdovisták láthatók, releváns váll-lapokkal, kokárdákkal a sapkákon és „4. osztályú György kereszt” kitiüntetéseikkel. (A fotó valószínűleg már az emigrációban készült, Bulgáriában.)

[160]

7. számú kép

Szöveg: Az első sorban az Oroszországi Szovjet Szövetségi Szocialista Köztársaság nem szabályszerűen rövidített megnevezése szerepel. Második sor: Világ proletárijai, egyesüljete! Alul: A forradalom tüzeiből kell fel a vörös önkéntes a világ burzsuáziájának félelmére.

8. számú kép

A főszöveg: Bolsevik vagyok / önkéntes vagyok És te ki vagy, bolsevik vagy önkéntes? Nos, aki még becsületes, válaszoljon!

7-8. számú kép: Vörösök és fehérek egyértelmű plakátjai arról, kik is azok az önkéntesek

[161]

Szibériaiak!

Aki nem akar menekült lenni és idegen zugokban nyomorogni, az védje meg a saját zugát, a saját otthonát és lépjen be önkéntesnek.

A plakát szövegéből nem derül ki, hogy melyik fél van megszólítva. A vörösök általában tegező formát használtak, de a megfogalmazásból, a többszám használatából adódóan ez sem derül ki.

Szöveg: Egyesüljetek az ország védelmére, a haza veszélyben van, lépjetek be az Önkéntes hadseregbe. A kép alakjainak sztereotíp ábrázolása vörös plakátot sugall, miközben a fehérek plakátjáról van szó.

9-10. számú képek: *Az Önkéntes hadsereg/önkéntesek fogalom nem egyértelmű a polgárháborús időszak plakátjain.*

[162]

A képen a háttérben látható vasúti kocsí felirata szerint Drozdovszkij tábornok ezredtörzse látható. A válllapokon kivehető a D (II) iniciálé. A drozdovisták sapkaszegélyének hivatalos színe a málna volt. Ezt a fotóról nem lehet beazonosítani, azt viszont igen, hogy a szegélyek színe nem egységes.

12. számú kép (fotó).

Nyesztor Mahno ukrán politikus, forradalmár és katonai vezető, emberei körében. Egységes egyenruha még elemeiben sem fedezhető fel.

[163]

Az 1917-es oroszországi februári és októberi forradalmakban, majd az ezt követő polgárháborúban a hatalom megragadásában, megtartásában, a tömegek mobilizálásában és a tömegtudat formálódásában jelentős szerepük lehetett meghatározott identitásjelölőknek. Ezek vizsgálata az orosz forradalom és polgárháború kutatása kapcsán még napjainkban is többnyire kívül esik a történészek érdeklődési körén, és megmaradt pl. a falerisztika, bonisztika, heraldika, vexillológia, szemiotika stb. szűk vizsgálati kompetenciáin belül.

A forradalmak és a polgárháború konkrét eseményeinek, szervezeti kereteinek, gazdasági és társadalmi erőforrásainak, a döntéshozó mechanizmusoknak, az egyének és csoportok almondi értelemben vett politikai kultúrájának (vö. Almond 1997) stb. vizsgálatán túl fontos szempont bizonyos identitásjelölők és egyúttal politikai szimbólumok vizsgálata (a forradalmi daloktól kezdve az egyenruhák elemein, katonai rangjelzéseken, kitüntetésekben keresztül a zászlók, színek használatával bezárólag). Ezek politikai szimbólumokká válva mozgósítottak, vagy éppenséggel demoralizáltak, és a hatalomért vívott harc fontos eszközeivé váltak, miközben a praktikus hovatartozási funkció mellett erős identitástudat kifejezői is voltak.

Az orosz forradalmakkal és a polgárháborúval foglalkozó oroszországi munkákban a politikai szimbólumok tkp. újragondolt vizsgálata a múlt század 90-es éveiben kezdődött. Ez egybeesett új, az idáig nem különösképpen súlyozott, és nem is tradicionálisnak tartott forrásoknak a kutatásba való bevonásával, a hivatalos archívumok nyitottabbá válásával, az emigráns memoárirodalom felfedezésével (annak minden szubjektivitása és hibája ellenére), az internet adta lehetőséggel élő „magánarchívumok” közzétételével, aminek köszönhetően fotók tízezrei kaptak nyilvánosságot, valamint a történetiségében vizsgált politikai kultúra iránti érdeklődés megnövekedésével.

A témával foglalkozó sok kitűnő kutató közül Arhipov, Buldakov, Jarov, Karpenko és Kolikov mellett főleg Kolonyickij nevét emelném ki, aki a hagyományos levéltári forrásokon kívül a források legváltozatosabb felhasználásával és a régi és új szimbólumok harcának bemutatásával tudott újat hozni az orosz forradalomról és polgárháborúról szóló irodalomba (Arhipov 2000, Buldakov 1997, Jarov 1999., Karpenko 2009, Kolikov 2003, Kolonyickij 2001a., 2001b, 2002, Vitenberg 2001).

Kolonyickij kutatásaiból következő, és talán leglényegesebb gondolata az, ahogy egyik recenziója írja: „a politikai szimbólumok megváltoztatása tükrözi a hatalomra törők befolyásának erejét (...) és ezért tanulmányozásuk lehetővé teszi a hatalomért vívott harc

szakaszainak és sajátosságainak jobb nyomon követését (...) és segítheti a politikai harc technikájának tanulmányozását” (Kolonyickij 2001: 12. Idézi Vitenberg 2001).

Érdekes – akár csak vázlatosan is – bemutatni Kolonyickij egyik legjelentősebb *A hatalom szimbólumai és harc a hatalomért* című könyvének tematikáját (Kolonyickij), amit Vitenberg recenziójában a következőképpen ismertet (Vitenberg 2001): a forradalmi események első napjaitól kezdve a cári rendszer szimbólumainak kontrolálatlan és kivételeket nem ismerő pusztítása (elsősorban a kereskedelmi, de az állami intézményeken is szereplő cári monogramokról és a birodalmi kétfejű sasról van szó); az állami zászló (trikolor) helyettesítése a vörös színűekkel; a cári himnusz betiltása (helyére az Internacionálé kerül); városok, utcák, hidak stb., majd a hadihajók neveinek megváltoztatása; (miközben pl. az újra a fehérekhez kerültek nem vissza-, hanem újrannevezik); a vezetéknév megváltoztatása; az uralkodók képeinek, majd szobrainak megsemmisítése stb.⁶

[164-165]

A hatalomért folytatott harc tehát együtt járt a régi rendszer szimbólumai elleni támadással (vö. Lozskarev 2012). A szovjethatalom győzelmével és politikai szimbólumaik egyeduralkodóvá válásával egyidejűleg elkezdődött a forradalmi és polgárháborús események a győztesek szempontjai szerinti interpretálása, a reális események és a propagandisztikus elemek összemosása.

A múlt század 90-es éveitől kezdve nyilvánossá vált fotók, hozzáférhetővé vált memoárokból vett idézetek segítségével árnyaltabbá lehet tenni a győztesek által tudatosan kialakított képet. Nem állja meg a helyét az a vélekedés, miszerint az egyik oldalon a szegényesen felruházott, kismizmizett, de öntudatos vörösök harcoltak, akik fokozatosan nem csak szervezeti és katonai vonatkozásban múlták felül az ellenséget, hanem a katonai fegyellemmel és az új szimbólumok megteremtésével formailag is felülkerekedtek a fehérek. A másik oldalon viszont a kiválóan felszerelt, katonai és anyagi vonatkozásban is az intervencióssok által támogatott, a régi rendért harcoló, a régi elvek alapján újjászerveződő fehérek alakulatai voltak, amelyek ráadásul katonai vereségük utolsó fázisában szervezetlenül, fegyelmetlenül menekültek el az országból, hátra hagyva nem csak az új Oroszországot, de elveszítve minden tartásukat is.

A februári forradalom kezdetétől a legtöbbször spontaneitással, rögtönzésekkel, anarchiával, szervezetlenséggel, Pugacsov-szerű felkelésre emlékeztető vadsággal és pogromelemekkel teli, igen gyakran indulatokkal és bosszúvággal, vélt és valós sérelmekkel telített hatalomért vívott harc tehát a 30-as évekre az öntudatos bolsevikok céltudatos, szervezett győzedelmes harcává változott. Az összes lehetséges akkori médiában (az akkorra tulajdonképpen teljes ellenőrzés alá vett irodalomból, színház- és filmművészetből, képzőművészetből, az iskolai tananyagokból stb. a régi politikai szimbólumok elleni harc eltűnt, vagy érdektelenné vált, illusztratívva változott vagy egyszerűen csak feledésbe merült, esetleg teljesen aktualitását veszítette, vagy éppenséggel ismételt aktualitása során elhallgattatásra ítéltetett, mint ahogyan ez az 1943-ban a hadseregben ismét bevezetett válllapok kapcsán történt (lásd 13-14 kép.). A válllapok igen erős politikai szimbólum voltáról Kolonyickij azt írja a *Válllapok és a hatalomért vívott harc 1917-ben* című könyvében: „a válllapok kérdése néha a szó szoros értelmében élet és halál kérdése volt. A válllapok levételének megtagadása gyilkosságokhoz vezetett, és időnként a tisztek fegyverrel védték meg saját válllapjaikat. A válllapoktól, kitüntetésektől való megfosztás még öngyilkosságokra is okot adott” (Kolonyickij 2001: 81). A kegyetlenkedés különös megnyilvánulása volt, hogy a fogságba esett fehéreknek szögekkel verték bele vállukba a válllapokat. A másik oldal csillagokat vágott a foglyok bőrébe (Kolonyickij 2001: 79).

[165]

⁶ A helynevek, utcaátnevezésekről lásd még: Toponimák a hatalom szolgálatában. In: Tóth 2013. 79-87.

Az egyenlőség, testvériség és szabadság eszméje jegyében a Munkás és Katonaküldöttek Tanácsának egyik első intézkedése volt a katonák és tisztek egyenjogúsítása, megfosztva ezzel a cári hadsereket tiszteit minden hatalmi, katonai attribútumaitól, a rangjuktól, beosztásuktól, a csak számukra engedélyezett kézfegyverektől, töröktől, kardoktól, a cári sasos gomboktól stb⁷. A váll-lapok megléte vagy hiánya főleg a február utáni petrogádi események alatt, valamint a hadiflottánál sokszor a rendszerhez való hűséget vagy az új rendszerhez való lojalitást jelezte. Ugyanakkor a bolsevikokkal többnyire szembehelyezkedő kronstadti matrózok a váll-lapokhoz vegyesen viszonyultak (vö. Kolonyickij 2001: 17).

Az egyenruha anyag és rendezetlen viselési szokásain jól megfigyelhető az általános katonai fegyelem gyors hanyatlása (lásd még: Arhipov 2000, Jarov 1999, valamint vö. 15-18. számú kép). A váll-laptalanítással [*обеспогонование*], vagy csak a váll-lapokon található uralkodói iniciálék (*Ж* II– Николай II, II Miklós) eltávolításával egy időben az események résztvevői sokszor demonstratívan sokféleképpen jelöl(het)ték hovatartozásukat. Pl. a kadétok a váll-lapok alá bujtatott fehér kendőt használtak, az ukránok sárga-kék szalagokat, voltak, akik a váll-lapokra vörös masnikat erősítettek. Bruszilov tábornok egységei a zubbony ujjára varrt fekete-vörös rangjelzéseket hordtak, a forradalmi események támogatói viszont a sapkákra tekert, vagy a karjukra rögzített és többnyire vörös színű szalagokat viseltek (Kolonyickij 2001: 10).

Az egységes katonai egyenruha viselése még a katonai törzsekben, parancsnokságokban is ritka volt. A különböző szintű parancsok, melyek az egyenruha viselésének és más katonai rituálék vagy szokások (így pl. a tiszteletadás, vagy bajuszviselés) szabályozásáról rendelkeztek, legtöbbször csak követni és törvényesíteni szándékoztak a meglévő valóságot és gyakorlatot (vö. Kolonyickij 2001: 10).

A polgárháborús fronton, amíg a harcoló felek nem alakították ki a többé-kevésbé egységes ruházatukat, a hovatartozást sokáig csupán a váll-lapok és különböző helyekre erősített/varrt színes szalagok jelezték.⁸ Ez egyébként jól nyomon követhető a memoárirodalomban, függetlenül attól, hogy melyik oldalhoz tartozott annak írója (vö. 2. számú melléklet).

A polgárháború további menetében a fehérek és vörösök egyaránt nagy jelentőséget tulajdonítottak az egyenruhának, rangjelzéseknek, jelvényeknek és kitüntetéseknek. A vörösök teljesen új, váll-lapok nélküli egyenruhát terveztek (Szopelnyjak 1994.). A leghangsúlyozottabb jelképük 1918-tól a vörös csillag, rajta egészen 1924-ig gyakran nem a sarló és kalapács, hanem a kalapács és eke volt látható (19-20.). A fehérek hadseregenként más színeket és jelvényeket használtak, melyek nagyon erős identitásjelző szerepe napjainkig megmaradt (vö. a sírokon található jelvényekkel 21-22. kép).

[166]

⁷ A későbbiekben egyébként a tiszteket (*офицер*) mint olyan látszólag nem csak tartalmában (és elnevezésében) szűnt meg, miután a katonák „demokratikusan” maguk választották őket, hanem maga a tiszteket mint szó is kitörlésre ítéltetett a hivatalos Vörös Hadsereg szótárából. Helyette parancsnokok lettek (*командир*). A megszűnt katonai rangokat beosztásnevekkel helyettesítették a korra oly jellemző abbreviáció segítségével (pl. *комдив* – *командир дивизии* [hadosztályparancsnok, *комвзвода* – *командир взвода* rajparancsnok stb.

⁸ Az egyenruhák tanulmányozásához lásd: Kornis 2003., Sevjakov 2002., Docenko 1994., Derjabin 1993.

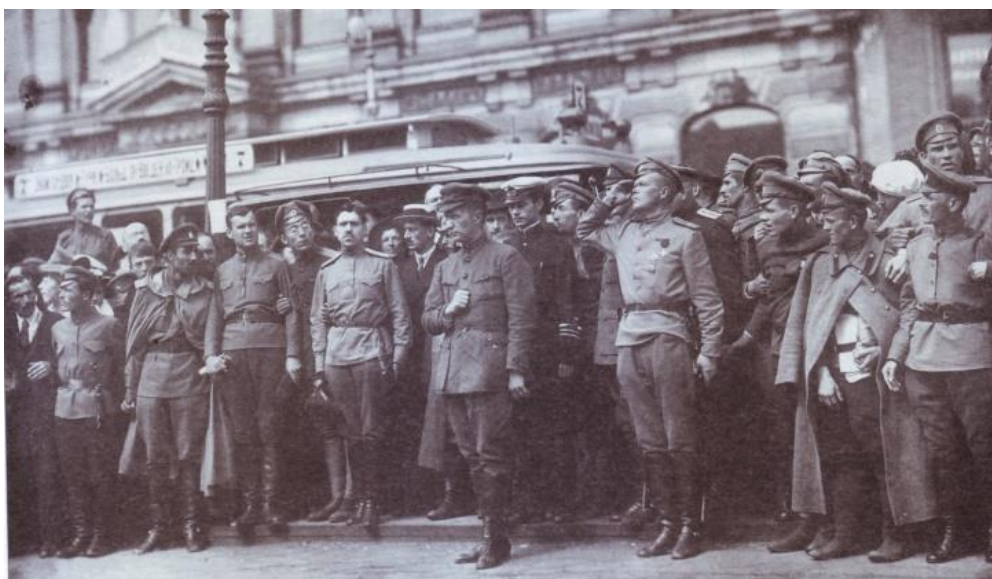
13. számú kép

Az 1934-ben a Vasziljev-fivérek rendezte, Sztálin megrendelésére és szoros felügyelete alatt készült Csapajev című film vöröskatonái. Rongyosak és mezítlábasok.

14. számú kép

A Csapajev című film fehérei. A legyőzött ellenség bátor, vakmerő, makulátlan egyenruhában masíroz a halál felé. A filmben elhangzott mondat szerint („Капелевцы. Офицерский полк.”) kapeleviekről van szó, de ilyen színű és formájú egyenruhát a markoviak hordtak. Az ezredet jelző megkülönböztető jelek a filmben hiányoznak (lásd Markitanov).

15. számú kép (fotó)

Az 1917. július 15-én készült fotón az Ideiglenes Kormány feje, és egyben a hadsereg főparancsnoka (Kerenszkij) látható Petrográdban, a Nyevszkij sugárúton, a harcokban elesett kozákok temetésén. A katonák mintha kinézetükkel is protestálnának a régi rend fegyelme ellen. Pár méterre a hadügyminisztertől vállra vetett kabátok, váll-lapok vagy nincsenek, vagy takarva vannak. Nyár lévén adjutánsa (aki a tengerészeti haderőnemhez tartozik), nem hordja az ilyenkor előírászerűen használt fehér, magas nyakú zubbonyt (a kép magyarázó feliratát lásd: Kolonyickij 2011. 59.).

[167-168]

16. számú kép (fotó)

A Petrográdi Vulkan gyár Vörös gárdája. Az 1917-es forradalomban szerveződött Vörös gárdának nem volt központi parancsnoksága, helyi szinteken szerveződtek önkéntes alapon, főleg munkásokból és a városban tartózkodó, tartalékban lévő ezredek katonáiból, diákokból. Egységes ruházatuk nincs, de a jellemző attribútumok jól láthatók: az elmaradhatatlan géppuska, a testre felfűzött géppuskahevederek, kézben tartott revolverek.

[168]

17. számú kép (fotó)

Forradalom előtt készült csoportkép. Oroszországban nagy hagyománya volt különböző csoportfotók készítésének. Nagy gondot fordítottak a „beállásra” és az egyenruha makulátlant viselésére, mindössze csak a katonai sapkák „félrecsapásának” volt hagyománya.

18. számú kép (fotó)

A forradalom alatt készült fotó. Különböző hajókról származó és teljesen vegyes (szárazföldi és tengerészeti) egyenruhákban, műteremben pózoló tengerészek, rangjelzések, váll-lapok és egyéb katonai rangjelzések nélkül, de fegyverrel, Fontos a csak a tiszteknél rendszeresített távcső, mint felszerelés birtoklásának bemutatása (lásd: Kolonyickij 2001: 78.)

[169]

Российская Социалистическая Федеративная Советская Республика.
„Пролетарии всех стран, соединяйтесь!“

Смотри, Товарищ!
ВОТ **КРАСНАЯ ЗВѢЗДА**

Ее носят красно-армейцы
на фуражках.
Она — отличительный знак
красно-армейца.

**КРАСНАЯ ЗВѢЗДА —
знак Красной Армии.**

**Почему Красная Армия носит
КРАСНУЮ ЗВѢЗДУ?**

Потому, что каждая армия носит изображение
того, чему она служит.
Что такое изображала кокарда старой армии?
Она изображала ленту из царского флага и
сиянии лучей.
И обозначала то, что солдат служит царю.
И прежняя армия служила царю и по его при-
казу, убивала крестьян и рабочих и помогала помѣ-
щикам и буржуа угнетать народ, пользоваться
его трудом и, ничего не дѣлая, жить за его счет.

**Что же изображает КРАСНАЯ ЗВѢЗДА?
СЛУШАЙ, ТОВАРИЩ!**

Знаешь ты сказку, как жила-была на свѣтѣ
красная дѣвица — Правда?
Была она прекрасная-распрекрасная и на лбу
у нея звѣзда горѣла.
От сиянья той звѣзды свѣтло было на свѣтѣ,
всѣ люди по правдѣ жили, всѣм жилось хорошо,
у всѣх всего вдоволь было, никто никого не
убивал и не обижал.
И жила-была на свѣтѣ черная Кривда.
Захотѣла она людей смутить и счастье у них
отнять.
Подкралась потихоньку к Правдѣ и украла
у нея звѣзду.
Украла и под спуд спрятала.
И сразу темно стало на бѣлом свѣтѣ.
И в темнотѣ стали темные люди свои темные дѣ-
лишки обдѣлывать. Стали слабых обижать, все добро
у них отнимать, да на себя работать заставлять.
Стала Кривда царить на всей землѣ.
И стала бѣдная Правда кричать:
— Люди добрые, найдите мою звѣзду.
Верните звѣзду. Верните свѣтъ Правды міру!
И нашлся добрый молодец, пошел искать
звѣзду правды, вступил в бой с Кривдой, долго
боролся с ней...
Наконец измученный, весь израненный и окро-
вавленный одолѣл Кривду и отнял у нея спря-
танную звѣзду.
Прикрѣпил эту звѣзду себѣ на лоб и пошел
к Правдѣ...

ВОТ, ЧТО ОЗНАЧАЕТ Красная Звѣзда Красной Армии!

А злые люди, сторонники Кривды, иѣшали
ему итти и старались отнять у него звѣзду и
снова потушить ее.
Но добрый молодец всѣх одолѣл, всѣх врагов
разогнал и пришел к Правдѣ и принес ей звѣзду.
И снова стало свѣтло на свѣтѣ и злые люди,
сторонники Кривды, от свѣта разбѣжались,
как совы или мыши летучія, попрятались по
темным углам и пропали.
И снова всѣ зажили по правдѣ.
И снова всѣм стало хорошо и привольно жить
при свѣтѣ звѣзды правды!

Слышал ты эту сказку, товарищ?

Так вот Красная Звѣзда красной армии
это — Звѣзда Правды! А красно-армейцы это
тѣ добрые молодцы, что с кривдой и ея сторонни-
ками злыми людьми-угнетателями борются за то,
чтобы на землѣ правда царствовала и чтобы всѣм
угнетенным, всѣм обиженным кривдой, всѣм бѣдны-
кам и трудящимся хорошо и привольно жилось.
Потому на красно-армейской являхѣ и изобра-
жены плуг и молот.
Плуг пахара-мужика.
Молот молотобойца-рабочаго.
Это значит, что красная армия борется за то,
чтобы звѣзда правды свѣтила пахарю-мужику и
молотобойцу-рабочему, чтобы для них была воля
и доля, отдых и хлѣб, а не одна только нужда,
нищета и безпрерывная работа.
И всѣ, кто хочет, чтобы Правда Кривду одо-
лѣла, чтобы звѣзда правды всѣм бѣдникам и
трудящимся всегда свѣтила, чтобы им легкая
жизнь была...
Всѣ должны в Красную Армію итти,
себѣ на лоб красную звѣзду прикрѣ-
пить и с сторонниками Кривды — царя-
ми, князьями, помѣщиками да буржу-
ями бороться!

Всѣ под КРАСНУЮ ЗВѢЗДУ, товарищи!

Ибо она есть звѣзда правды!
Она есть звѣзда освобожденія всѣх трудящихся
от голода, труда, войны, нищеты и рабства.
Она есть звѣзда счастья всѣх бѣдников, крестьян
и рабочих.

Всѣ под КРАСНУЮ ЗВѢЗДУ, товарищи!

Изданіе ВОЕННАГО ОТДѢЛА Издат. Цента. Иск. Ком. Сов. Р., С., Н. и Н. Долгутов.
Москва, Тверская, 11.

19. számú kép.

[170]

A vörös csillagos sapkajelvényt magyarázó propaganda röplap.

„Figyelj, elvtárs! Ez a vörös csillag.

Miért viselnek a Vörös Hadseregben vörös csillagot?

Mert minden hadsereg olyan jelvényt használ, aminek szolgál.

Mit ábrázolt a régi hadsereg kokárdája?

A cári zászlót, mint szalagot és a sugarak ragyogását.

És ez azt jelentette, hogy a katona a cárt szolgálta.

És a régi hadsereg a cárt szolgálta, és annak parancsára verte a parasztokat és a munkásokat, segítette a

földesurakat és a burzsujokat abban, hogy elnyomják a népet, és rovásukra, semmit sem csinálva, kihasználja a munkájukat.

Mit is ábrázol a vörös csillag?

Figyelj, elvtárs!

(...)

Hát ezt jelenti a Vörös Hadsereg vörös csillaga!”

20. számú kép (fotó)

Az 1918-ban rendszeresített sapkajelvények és gombok. Sarló és kalapács helyett itt még kalapács és eke szerepel.

[171]

21. számú kép (fotó)

A drozdovisták jelvénye egy katonasíron.

A franciaországi Sainte-Geneviève-des-Bois város „orosz” temetőjében a katonasírok többségén ott vannak a fehérek hadseregeinek jelvényei.

22. számú kép (fotó)

A kornilovisták jelvénye Kornilov tábornok sírján a franciaországi Sainte-Geneviève-des-Bois város „orosz” temetőjében.

23. számú kép (fotó)

24. számú kép (fotó)

A Vlagyimiri 38-as dragonyos ezred kapitányi (századosi) ünnepi egyenruhája.

A Vörös Hadsereg, még váll-lapok nélküli egyenruhája. Csillagok helyett még ún. rombuszok jelölik a „rendfokozatot”.

[172]

Irodalom

- Almond, Gabriel & Verba, Sidney (1997): Állampolgári kultúra. Bevezetés a politikai kultúrába. *Szociológiai Figyelő*, 1–2. <http://www.c3.hu/~szf/Szofi97/Sz97-03/Sz97-03-Area-1.htm#tv11>
- Arhipov 2000. Архипов И.Л.: *Петроград на переломе эпох. Город и его жители в годы революции и гражданской войны*. СПб.
- Arhipov 2000. Архипов И.Л.: *Российская политическая элита в Феврале 1917 г. Психология надежды и отчаяния*. СПб.
- Buldakov 1997. Булдаков В.П.: *Красная смута: Природа и последствия революционного насилия*. Москва, РОССПЭН.
- Derjabin 2003. Дерябин А.И.: *Гражданская война в России 1917–1922: Красная армия*. Москва, Издательство АСТ, Издательство Астрель. (Военно-историческая серия «СОЛДАТЪ»).
- Docenko 1994. Доценко В.Д.: *Русский морской мундир 1696–1917 гг.* СПб.: Логос.
- Haritonov 1960. Харитонов О.В. *Иллюстрированное описание обмундирования и знаков различия Советской Армии (1918–1958 гг.)*. Л.: Изд. АИМ.
- Jarov 1999. Яров С.В.: *Пролетарий как политик. Политическая психология рабочих Петрограда в 1917–1923 гг.* СПб.
- Karpenko 2004a. Antiboldsevista Oroszország. Антибольшевистская Россия 2004. Российский Государственный Гуманитарный Университет. Историко-Архивный Институт. «Новый исторический вестник». <http://www.antibr.ru/index.html>
- Karpenko 2004b. Карпенко С.В.: «Цветные» части ВСЮР. *Антибольшевистская Россия. Энциклопедический словарь*. http://www.antibr.ru/dictionary/ae_tsvetn_k.html
- Karpenko 2009. Карпенко С.В.: *Белые генералы и красная смута*. М.: Вече.

- Kolikov 2003. Коликов, Роман Юрьевич: Политическая культура средних слоев населения города Петрограда в дни Февральской революции 1917 года. Санкт-Петербург. <http://www.dissercat.com/content/politicheskaya-kultura-srednikh-sloev-naseleniya-goroda-petrograda-v-dni-fevralskoj-revoljutyut>
- Kolonyickij 2001a. Колоницкий Б.И.: *Символы власти и борьба за власть: К изучению политической культуры российской революции 1917 года*. СПб.: Дмитрий Буланин.
- Kolonyickij 2001b. Колоницкий Б.И.: *Погоны и борьба за власть в 1917 году*. СПб.: Издательство Остров.
- Kolonyickij 2002. Колоницкий Б.И.: *Символы власти и борьба за власть. К изучению политической культуры российской революции 1917 г.* СПб., 2001. Автореферат диссертации по истории, специальность ВАК РФ 07.00.02. диссертация на тему: Политические символы и борьба за власть в 1917 г. СПб. <http://cheloveknauka.com/politicheskie-simvoly-i-borba-za-vlast-v-1917-g#ixzz3KokVoo2z>
- [173]

- Kornis 2003. Корниш Н.: *Русская армия 1914-1918*. М.: Издательство Астрель. (Военно-историческая серия «СОЛДАТЪ»).
- Lenin 1960. Полное собрание сочинений В. И. Ленина. Издание пятое. Гипертекстовый формат. <http://www.uaio.ru/vil/vilall.htm>
- Lozskarev 2012. Ложкарев, А. И., Скинский Г. А.: *Гражданская война в России: противостояние политических символов*. Научно- издательский центр «Социосфера». http://sociosphaera.com/publication/conference/2012/152/grazhdanskaya_vojna_v_rossii_p_rotivostoyanie_politicheskikh_simvolov/
- Markitanov. Маркитанов, М.: Чью форму носили «каппелевцы» в фильме «Чапаев»? <http://mikhael-mark.livejournal.com/38072.html>
- Sevjakov 2002. Шевяков Т.Н.: *Знамена и штандарты Российской императорской армии конца XIX начала XX вв.* М.: Издательство АСТ, Издательство Астрель. (Военно-историческая серия «СОЛДАТЪ»).
- Szopelnyjak 1994. Сопельняк Б. Рождение буденовки. *Родина*. 1994. № 2. 80-83.
- Tóth 2010. Az ellenség neve. Nyelvi példák egy kitűnő kötethez. 139-149. In: *Ti és Mi. Alkalmazott nyelvészet és interdiszciplinaritás*. Szerk.: Gecső Tamás, Kiss Zoltán, Tóth Szergej. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Tóth 2013. Tóth Szergej: *Nyelv, kép, hatalom*. Szeged: Szegedi Egyetemi Kiadó, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó.
- Vitenberg 2001. Витенберг Б. М.: История и историки 1917-го: прежняя жизнь, другая жизнь. НЛЮ. *Независимый филологический журнал*. 2001. No. 52. <http://magazines.russ.ru/nlo/2001/52/viten.html>
- Volkov 1991. V. Vokov, Valerij: Nyelv és ideológia. Lenin publicisztikájának pragmatilisztikai sajátosságai. Fordította: Budai Júlianna. *Aetas*. 1991. 1. 147-152.
- Volkov 2004. Волков, С. В.: *Добровольческая армия (1917–1919 гг.). Антибольшевистская Россия. Энциклопедический словарь*. http://www.antibr.ru/dictionary/ae_dobrarm_k.html

Az előadáshoz felhasznált orosz internetes és egyéb források az egyenruhák vonatkozásában (fotók, képeslapok, rajzok):

Белое движение. Фотоматериалы. Форум свободных русских.
<http://forum.dpni.org/entry.php?b=558>
Веремеев Юрий: Анатомия армии. Униформа и знаки различия. Знаки различия
Русской Армии. <http://army.armor.kiev.ua/forma/index.shtml>
Военная Литература. <http://militera.lib.ru/index.html>
Гражданская война в России. Обсуждение исторических вопросов, касающихся времён
Гражданской войны в России. <http://livinghistory.ru/forum/271-grazhdanskaia-voina-v-rossii/>

[174]

Дневник одной фарфоровой куклы. Офицерские мундиры Царской России.
<http://duchesselisa.livejournal.com/83969.html>
Записки скучного человека – 1917. Хроника Февральской революции. Часть 1.
<http://humus.livejournal.com/2301579.html>
Записки скучного человека – 1917. Хроника Февральской революции. Часть 2.
<http://humus.livejournal.com/2303105.html>
Записки скучного человека – 1917. Хроника Февральской революции. Часть 3.
<http://humus.livejournal.com/2304341.html>
Знаки различия Русской Императорской Армии. <http://www.oposcuu.com/riains.htm>
Маркитанов, Михаил: Экзотика Гражданской войны. <http://mikhail-mark.livejournal.com/67182.html>
Международный ВИК "Морской Гвардейский Экипаж" Мы Гвардия всегда – на суше и
на море! <http://guardcrew.com/?q=node/80>
Милеев, Леонид: Первая мировая война 1914 – 1918 на открытках, фотографиях и др.
<http://1mirovaja.ru/index.html>
Русский флот-фото 1893 года. Военное обозрение. <http://topwar.ru/5329-russkiy-flot-foto-1893-goda.html>
Уроки истории. С Силизаров, А. А. Жидкова: Мундиры для советской профессуры
(нереализованный проект 1949 г.).
<http://www.ihst.ru/projects/sohist/papers/viet/2000/2/102-128.pdf>
Фотографии солдат и офицеров Императорской армии (1900-1917 годы).
http://www.dk1868.ru/foto1/golden_alex/new/1914.htm
Царская Россия в фотографиях. <http://www.zaweru.ru/monarhiya/1534-.html>
Центральный музей Вооруженных Сил Российской Федерации (pl. 23. sz. kép)
*The Royal Museum of Army and of Military History (Bruxelles-Villel) – A brüsszeli Királyi
Katonai és Hadtörténeti Múzeum* (22. sz. kép).

Képek, fotók forrásai

Великая страна СССР. Отличительные знаки принадлежности к РККА.
http://www.great-country.ru/content/lib/mundir_i_znaki/mundir_read.php?str_images=0149. (20. számú
fotó);
Гражданская война барона Врангеля. Часть 1. <http://humus.dreamwidth.org/4575653.html>
(11. számú fotó);
Дроздовцы. Кавалеры с орденом Святого Георгия 4 степени. Istorikov.ru.
<http://medalirus.ru/fotografii/orden-svyatogo-georgiya-4-stepeni-14.php> (6. számú fotó);

Plakaty белых времен Гражданской войны. Часть II <http://statehistory.ru/2185/Plakaty-belykh-vremen-Grazhdanskoy-voyny--CHast-II/> (8. számú kép);

[175]

Степанов, А.: Красноармейская звезда. 1918–1922. http://www.historymania.info/view_post.php?id=139 (19. számú kép)
Тема мировой революции на Советских плакатах 20 – 30-х годов <http://stepanov-karel.livejournal.com/503688.html> (7. számú kép);
Чернігівщина буремна: анархо-махновський повстанський рух у 1919-1921 рр. <http://4ernigiv.info/2968-chernyvschina-buremna-anarho-mahnovskiy-povstanskiy-ruh-u-1919-1921-rr.html> (12. számú fotó);
a-pesni.org/grvojna/placat/vsesoed.php (10. számú kép);
Art of Soviet Propaganda. <http://englishrussia.com/2011/01/27/art-of-soviet-propaganda/> (1-4. számú kép);
Az Orosz Föderáció Központi Haditörténeti Múzeuma. Moszkva. Центральный музей Вооруженных Сил Российской Федерации. (24. számú fotó);
forums-su.com/download/file.php?id=756679&mode=view/5.jpg (17. számú fotó)
fotosoyuz.ru/preview/600x600-p2owd7/5b/w3kp5b/600x600,fs-kampo-05,01,151.jpg?ej9p5hz (5. számú fotó);
Franciaországi Sainte-Geneviève-des-Bois város „orosz” temetője (cimetière communal de Sainte-Geneviève-des-Bois). (21-22. számú fotók);
Kolonyickij 2001: 78. (18. számú fotó);
The Royal Museum of Army and of Military History (Bruxelles-Villel) – A brüsszeli Királyi Katonai és Hadtörténeti Múzeum. (23. számú fotó);
upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/22/Red_Guard_Vulkan_factory.jpg (16. számú kép);
Vasziljev, Georgij, Vasziljev Szergej (rend.): Csapajev. 1934. (13. és 14. számú képek)
www.belrussia.ru/kontent/pict/razn/1099.jpg (9. számú kép);
1917. július 15-én készült fotó (Petrográd, Nyelvszkij sugárút). <http://i26.fastpic.ru/big/2012/1006/80/033ae168f75d1b82ac33d6d4e2426180.jpg>, valamint *Kolonyickij 2011*. 59.) (15. számú fotó);
A tanulmányban szereplő képek, fotók, dokumentumok internetes lelőhelyükön (főleg orosz internetes fórumokon) gyakran az eredeti forrásmegjelölés nélkül szerepelnek. A 21-24. számú fotókat a szerző készítette. Az internetes hivatkozások utolsó ellenőrzési dátuma: 2015. 01. 17.

[176]

1. számú melléklet

Példák V. Lenin polgárháborúval kapcsolatos szövegrészeiben előforduló és a szövegkörnyezetből következő „mi” és „ők” megnevezéseire (esetenként jelzőkkel és/vagy a zárójeles értelmezésekkel). (Lenin 1960). Az elől álló szám a kötetet, a második szám az oldalt jelöli.

„Mi”
a II és a II^{1/2} Интернационал lovagjai [*рыцари II и II^{1/2} Интернационалов*] 44.149

bolsevik [*большевик*] 39.104

„Ők”
anarchisták (liberális és keresztény munkásokkal együtt [*анархисты, и те и другие с либеральными и христианскими рабочими*], 39. 143.
burzúázia rétegei (többnyire értelmiségiek és parlamenti képviselők) [*слои буржуазии (преимущественно интеллигенты и парламентарии)*] 31.472

demokratikus értelmiség [демократическая интеллигенция] 10.361

fehérgárdista Észtország [белогвардейская Эстляндия] 39.179

forradalmár [революционер] 9.333

forradalmi munkások [революционные рабочие] 34.18

Munkás-Paraszt Vörös Hadsereg [рабоче-крестьянская Красная Армия]. 39.178

nép, azaz a dolgozók tényleges többsége [народа, т. е. действительное большинство трудящихся] 31. 28

paraszság [крестьянство] 10.312

proletariátus [пролетариат] 9.212

szociáldemokrata [социал-демократы] 9.334

burzsuázia [буржуазия] 10.312

bürokrata katonaközei elemek [бюрократически-военно-придворные элементы] 10.360

ellenforradalmár burzsuázia [контрреволюционная буржуазия]. 34. 81

ellenforradalmárok (menysevikek és kapitalisták) [контрреволюционеры (меньшевики и капиталисты)] 39.187

ellenforradalmi erők [контрреволюционные силы] 34.9.

ellenforradalmi kozákság [контрреволюционное казачество] 36.128

eszerekből és menysevikokból álló szentimentális kispolgárok [сентиментальные мещане из эсеров и меньшевиков] 34.19

fehérgárdisták [белогвардейцы] 39.187

fekete százak [черные сотни] (9.333,)

filiszteusok [филистеры] 44.149

földesurak [помещики] 31ю471

[177]

Gyenyikin, Kolcsak, Vrangél, Jugyenyics [Деникин, Колчак, Врангель, Юденич] 44.278
 hívő keresztények [верующие христиане] 44.149.
 Kadétok pártja, a kornilovisták fő pártja [Партия кадетов - эта главная корниловская партия] 34.217
 kapitalisták [капиталисты] 44.149
 Kautckij-féle és Martov-féle urak, a kapitalisták lakásai [лакеи капиталистов господ Каутские и Мартовы] 39. 143.
 kispolgár/nyárspolgár [мещане] 44.149
 kispolgári demokráciák [мелкобуржуазные демократы] 40.15
 kizsákmányoló [эксплуататор] 39.262
 kornilovisták [корниловцы] 36.369
 Miljukov félék, Alekszinszki félék, Pereverzev-félék [Милюковы, Алексинские, Переверзевы] 34.9.
 monarchia lakója [лакей монархии] 39. 143.
 népi sötétség elemei [элементы народной темноты] 10.360
 pacifista [пацифисты] 44.149
 pogromista [погромщик] 9.333
 reakció tiszt [реакционных офицер] 40.57
 szociál-sovinisták [социал-шовинисты] 31.351
 tábornokok [генералы] 44.149
 vad hadosztály [дикая дивизия] 34.218

2. számú melléklet

Példák az egyenruhák leírására a „memoárirodalomban”

„Szamarába megérkezett az urali kozákok első nagyobb egysége. Tagjai változatlanul viselték a váll-lapokat ... [В Самару прибыл первый большой отряд уральских казаков, продолжавших носить погоны ...]”
 Попов Ф.Г.: *1918 год в Самарской губернии. Хроника событий. Куйбышев*, 1972. 137.

[178]

„Ezen a napon jelent meg először Kapel a lakosság előtt ... álcaszínű ingzubonyban, lovassági lovaglónadrágban és tisztí lovassági csizmában, váll-lapok nélkül, a bal karján fehér szalaggal.” [В этот день Капель в первый раз появился перед населением... Одетый в защитного цвета гимнастерку и уланские рейтузы, в офицерских кавалерийских сапогах..., без погон и лишь с белой повязкой на левом рукаве.]
 Вырыпаев В.О.: Каппелевцы, in: *Вестник первопоходника*, Лос-Анджелес, 1964. №33. 34.

További példák forrásai:

Болдырев В.Г.: *Директория, Колчак, интервенты. Воспоминания*. Новониколаевск, 1925. 28. (váll-lap, György szalag);
 Будберг А.П.: *Дневник белогвардейца*. Мн., 2001. 92. (egyenruha);
 Гладков И.Д.: В плену у белых. In: *Симбирская губерния в годы гражданской войны. Сб. воспоминаний*. Ульяновск, 1958. 223-224. (fehér karszalag);

Еленевский А.: Лето на Волге (1918 год). In: *1918 год на Востоке России*. М., 2003. 149. (váll-lap);
 Колчакия. Униформология. http://www.kolchakiya.ru/uniformology_main.htm
 (memoárirodalomból vett példák sokasága az egyenruha viselésről, továbbá érmek, papírpénzek, váll-lapok, bélyegek jelentős gyűjteménye);
 Майский И.: *Демократическая контрреволюция*. М.-Пг., 1923. 150-151. (György szalag);
 Николаев С.: Народная армия в Симбирске. In: *Воля России*. Прага, 1928. № 10-11. 122. (György szalag, fehér karszalag);
 Перкин Д.Е.: Борьба за Симбирск. In: *Симбирская губерния в годы гражданской войны. Сб. Воспоминаний*. Ульяновск, 1958. 268. (György szalag);
 Сахаров К.В.: *Белая Сибирь (Внутренняя война 1918-1920 гг.)*. Мюнхен, 1923. 10. (váll-lap, György szalag);
Этапы большого пути. Воспоминания о гражданской войне. М., Воениздат, 1962. 468-469. (kokárda, fehér karszalag).

[179]

The Red, the White and the Green

Tóth, Szergej
 University of Szeged
 Juhász Gyula Faculty of Education
 Institute of Applied Humanities
 Department of Applied Linguistics
toth@jgypk.u-szeged.hu

This study is based on one of the important thoughts of B. I. Kolonyickij, a professor of the European University at Saint Petersburg. In his view, the changing of political symbols reflects the strength of groups rising to power – this is why investigating them enables us to follow more accurately the stages and the characteristic features of the struggle for power. It can also be helpful when looking into the techniques of political war.

In my study entitled *The Red, the White and the Green*, I attempted to clarify the terminology used in connection with the theoretical, ideological and political parties and their opponents in early 20th century Russian revolutions and in the subsequent Civil War. An additional aim was to investigate how the participants were addressed by others, how they addressed themselves and what image they created of their enemies.

By analysing contemporary photos, posters and artistic works of the 1920s, as well as the lyrics of marches and songs, in my presentations, which are the bases for my research, I intended to demonstrate what attributes, political symbols, linguistic and other tools were used by the active participants in those events to mark their identity.

The colour-coded names of the participants in those events (the reds, the whites, the greens) resulted in simplistic summaries generating frequent misconceptions, even in specialist literature. On the other hand, although these terms were simplified and stereotypical characterizations, they clarified and strengthened the ‘us’ and ‘them’ opposition of those who had fought for or against the Soviet regime.

The identifiers and political symbols which were part of our investigations, including revolutionary songs, parts of the individual uniforms, military insignia, medals, flags and the use of individual colours, played an extremely significant role in grabbing and keeping power, mobilizing the crowds and forming mass consciousness during the Russian revolutions in February and October of 1917. All these elements, after they became political symbols, were able to mobilize, or, on the contrary, demoralize, and thus they had a tremendous importance in the struggle for power, while, at the same time, in addition to their function as signalling affiliation, they expressed a strong sense of identity, as well.

[180]